

Sygn. akt IX Ca 430/18 upr.

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Beata Grzybek
-----------------	-------------------

po rozpoznaniu w dniu 11 kwietnia 2018 r. w Olsztynie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko S. R.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Olsztynie X Wydziału Cywilnego

z dnia 21 grudnia 2017 r., sygn. akt X C 1560/17

oddala apelację.

SSO Beata Grzybek

Sygn. akt IX Ca 430/18 upr.

UZASADNIENIE

Powód (...) S.A. w B. domagał się zasądzenia od pozwanej S. R. kwoty 4.962,32 zł z odsetkami umownymi równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 28 grudnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że pozwana poprzez podpisanie weksla zobowiązała się do zapłaty kwoty dochodzonej pozwem. W dniu 27 listopada 2016 r. powód wezwał pozwaną do wykupu weksla, jednakże do dnia wytoczenia powództwa pozwana nie dokonała żadnej wpłaty.

Pozwana S. R. wskazała, że nie ma żadnych uwag i zastrzeżeń, co do stawianego jej zarzutu w sprawie nieterminowej zapłaty. Podaje, że zaległość zostanie spłacona z chwilą otrzymania przez nią gotówki na którą oczekuje od dawna. Na rozprawie podała, że wzięła pożyczkę w kwocie 2.500 zł i spłacała w 1/4 wysokości.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2017 r., Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.686,43 zł z odsetkami umownymi w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie od dnia 28 grudnia 2016 r. do dnia zapłaty

(pkt. I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt. II), zniósł wzajemnie koszty procesu pomiędzy stronami (pkt. III).

Sąd Rejonowy ustalił, że pozwana S. R. w dniu 29 czerwca 2016 r. zawarła umowę pożyczki gotówkowej nr (...) z (...) S.A. z siedzibą w B.. Zgodnie z umową całkowita kwota pożyczki wypłacona pozwanej wynosiła 2.500 zł. Pozwana zobowiązała się do spłaty oprócz tej kwoty także opłaty przygotowawczej w kwocie 129 zł, wynagrodzenia prowizyjnego w kwocie 1.761 zł oraz wynagrodzenia z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy(...)w kwocie 600 zł. Pożyczka miała być spłacona w 30 miesięcznych ratach. Całkowita kwota do zapłaty przez pozwanego wynosiła 5.310 zł. Pismem z dnia 27 listopada 2017 r., powód wypowiedział przedmiotową umowę. W piśmie tym wskazał, że na zadłużenie pozwanej składają się należności z tytułu: niespłaconej pożyczki - 4.956 zł i umowne odsetkiienne obliczone na podstawie pkt 4.1 postanowień umowy - 6,32 zł. Pozwana w dniu 9 sierpnia 2016 r. przelała na poczet spłaty przedmiotowej pożyczki kwotę 177 zł wpisując jako tytuł wpłaty umowę pożyczki nr (...), a w dniu 5 października 2016 r. kwotę 127 zł i 177 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że roszczenie powoda jest zasadne w zakresie zwrotu zaciągniętej pożyczki oraz obowiązku uiszczenia opłaty przygotowawczej w kwocie 129 zł. Żądanie pozwu nie zostało natomiast uwzględnione w zakresie odnoszącym się do kosztów z tytułu wynagrodzenia prowizyjnego (1.761 zł) oraz wynagrodzenia z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy (...)(600 zł). Wymienne postanowienia umowne, zostały zapisane na formularzu, który nie podlegał jakimkolwiek negocjacjom, skutkiem czego pozwana nie miała żadnego wpływu na ich uwzględnienie w zapisach umowy. Omawiane zapisy pozostają w sprzeczności z zasadą uczciwości kontraktowej. Powód - jako podmiot profesjonalny - trudniący się na szeroką skalę udzielaniem pożyczek, wykorzystał zaufanie pozwanej i ustalił tak wysokie wynagrodzenie za sam fakt udzielenia pożyczki, pomimo, iż dostatecznym przysporzeniem dla powoda winny być środki pochodzące z oprocentowania udzielonych pozwanemu środków. W tych okolicznościach, żądanie pozwu zasadne było wyłącznie co do kwoty 3.000 zł (2.500 zł - kapitał pożyczki oraz 500 zł - opłaty przygotowawczej razem z uzasadnioną kwotą prowizji). Uwzględniając fakt zapłaty przez pozwaną kwoty 313,57 zł oraz pomniejszając roszczenie o niezasadną kwotę 7,92 zł (określoną jako umowne odsetkiienne obliczone na podstawie pkt 4.1 postanowień umowy), na rzecz powoda zasądzono kwotę 2.686,43 zł. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód, zaskarżając rozstrzygnięcie Sądu I instancji w części oddalającej powództwo, tj. w zakresie pkt. II oraz w zakresie pkt. III znoszącego koszty postępowania.

Powód zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie:

1. art. 385¹ §1 k.c. w zw. z art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim poprzez przyjęcie, że wysokość wynagrodzenia umownego (Prowizji) oraz wynagrodzenia za (...) zawarte w umowie pożyczki nr (...) wiążącej strony są niedopuszczalne, podczas gdy kwoty te nie przekraczają limitów kosztów poza odsetkowych zawartych w ustawie o kredycie konsumenckim,
2. art. 321 §1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. tj. nierozpoznanie przez Sąd istoty sprawy i niewskazanie w uzasadnieniu pełnej podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia odnośnie wynagrodzenia umownego (Prowizji), wynagrodzenia za (...), kwot odsetek umownych, stanowiących składowe przedmiotowej umowy pożyczki,
3. art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 102 §1 k.p.c. i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz § 2 pkt. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie polegające na zniesieniu kosztów procesu pomiędzy stronami, podczas gdy koszty niezbędne były do celowego dochodzenia praw i celowej obrony przez stronę powodową.

Mając powyższe na uwadze, powód wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki dodatkowo kwoty 2.275,89 zł tj. uwzględnienie powództwa w całości, wraz z odsetkami umownymi równymi dwukrotności wysokości odsetek

ustawowych za opóźnienie liczonymi od dnia 28 grudnia 2016 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz powódki od pozwanej kosztów postępowania według norm przepisanych,

2. ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania,
3. zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sprawa toczyła się w postępowaniu uproszczonym, dlatego uzasadnienie Sądu II instancji ma formę wynikającą z treści art. 505¹³ § 2 k.p.c.

Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, pod uwagę biorąc z urzędu nieważność postępowania.

W postępowaniu uproszczonym apelacja została ukształtowana w sposób istotnie odbiegający od ujęcia zawartego w przepisanych ogólnych o apelacji. Zgodnie z art. 505⁹ § 2 k.p.c. apelację można oprzeć na zarzutach naruszenia prawa materialnego przez jego błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz naruszenie prawa procesowego mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia. Konsekwencją tego jest związanie sądu odwoławczego sformułowanymi w apelacji zarzutami apelacyjnymi. Wyznaczają one zakres rozpoznania sprawy na skutek apelacji.

W postępowaniu uproszczonym znacznie zacieśnione zostały także kompetencje sądu II instancji w zakresie prowadzenia postępowania dowodowego. W zasadzie poza wyjątkiem przypadków oparcia apelacji na późniejszym wykryciu okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, ograniczają się one do prowadzenia dowodów z dokumentów (art. 505¹¹ k.p.c.) (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZ 15/15, Lex nr 1682212). Oznacza to, że sąd odwoławczy w postępowaniu uproszczonym jest jedynie sądem prawa, o ile nie zachodzi przypadek z art. 505¹¹ § 2 kpc.

Na wstępie należy zaznaczyć, że Sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i wywiódł słuszny wniosek, że postanowienia umowy pożyczki z dnia 29 czerwca 2016 r. dotyczące wynagrodzenia prowizyjnego oraz wynagrodzenia z tytułu (...) stanowią niedozwolone klauzule umowne, a tym samym nie wiążą strony pozwanej.

Zgodnie z przepisem art. 385¹ § 1 k.p.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Rozpatrując przewidziane w treści powyższej regulacji przesłanki uznania zapisów umowy łączącej strony za klauzule niedozwolone, należało dojść do wniosku, że umowa pożyczki z dnia 29 czerwca 2016 r. została zawarta przez powoda w ramach prowadzonej działalności gospodarczej z pozwaną jako konsumentem w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Posiadanie przez pozwaną S. R. przymiotu konsumenta w niniejszej sprawie, nie było zresztą kwestionowane przez powodową spółkę na żadnym etapie postępowania.

Jeśli chodzi o drugą z przesłanek wymienionych w dyspozycji omawianego przepisu, to ustawodawca nie określił, co oznacza zawarte w treści art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. sformułowanie „główne świadczenia stron”.

Pojęcie to należy jednak rozumieć wąsko i odnieść do essentialia negotii umowy, a więc takich jej elementów konstrukcyjnych, bez których uzgodnienia nie doszłoby do zawarcia umowy pożyczki. Innymi słowy chodzi o klauzule

regulujące świadczenia typowe dla danego stosunku prawnego, stanowiące te jego elementy, które konstytuują istotę danego porozumienia.

Zgodnie z przepisem art. 720 § 1 k.c., przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości.

Te właśnie wskazane w ustawie essentialia negotii umowy pożyczki należy uznać za główne świadczenia stron, tym samym bezsprzecznie nie należy do nich obowiązek zapłaty przez pożyczkobiorcę wynagrodzenia prowizyjnego oraz wynagrodzenia z tytułu (...).

Nie ulega również wątpliwości, że zapisy umowy nakładające na pożyczkobiorcę obowiązek zapłaty ww. opłat, nie zostały z pozwaną indywidualnie uzgodnione.

Przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia została przez ustawodawcę bliżej określona w zapisie art. 385¹ § 3 k.c., który nakazuje uznać za nieuzgodnione indywidualnie te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu.

W piśmiennictwie przyjmuje się, że nie są postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi klauzule sporządzone z wyprzedzeniem, w sytuacji gdy konsument nie miał wpływu na ich treść, nawet jeżeli są one zawarte we wzorcu. Przy czym wiedza kontrahenta o istnieniu klauzul nienegocjowanych czy też możliwość zapoznania się z nimi przed zawarciem umowy i nawet zrozumienie ich treści nie stanowi okoliczności wyłączającej uznanie tych klauzul za narzucone, kryterium istotnym jest tu bowiem możliwość wpływania, oddziaływania na kształtowanie ich treści. W konsekwencji postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi będą tylko takie, które były w sposób rzeczywisty negocjowane lub włączone do umowy wskutek propozycji zgłoszonej przez samego konsumenta (A. Rzetecka - Gil, Kodeks cywilny. Komentarz do art. 385 (1). Zobowiązania część ogólna, Lex 2011).

Za indywidualnie uzgodnione nie można przy tym uznać takich postanowień umowy, gdzie konsument dokonał wyboru jednej z kilku możliwości przedstawionych przez przedsiębiorcę. W realiach przedmiotowej sprawy wynika bez wątpliwości, że zapisy umowy przewidujące obowiązek zapłaty wynagrodzenia prowizyjnego oraz wynagrodzenia z tytułu (...) nie były indywidualnie uzgodnione z pozwanym.

Przedmiotowe opłaty zostały określone we wzorcu umowy, przedłożonym stronie pozwanej do podpisu. Żaden punkt umowy łączącej strony nie wyjaśnia, w jaki sposób zostało obliczone wynagrodzenie prowizyjne. Treść umowy wskazuje natomiast, że wysokość wynagrodzenia prowizyjnego została ustalona w sposób automatyczny, nie znajdujący odniesienia do kwoty udzielonej pożyczki. Ponadto we wzorcu umowy niejako z góry założono, że w skład kosztów pożyczki wchodzi wynagrodzenie z tytułu (...) w kwocie 600 zł.

Warto przy tym zauważyć, że - stosownie do art. 385¹ § 4 k.c. - ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Zatem to na stronie powodowej spoczywał ciężar wykazania, że omawiane postanowienia umowy zostały uzgodnione w sposób indywidualny ze stroną pozwaną.

W ocenie Sądu Okręgowego, powód nie sprostał powyższemu obowiązkowi.

Taki wniosek potwierdza w szczególności data zawarcia umowy pożyczki (29 czerwca 2016 r.) i data podpisania przez pozwaną deklaracji przystąpienia do (...) (30 czerwca 2016 r.).

W dniu podpisania umowy pożyczki, pozwana nie wyraziła zgody na skorzystanie z opcji (...), a pomimo to wynagrodzenie z tego tytułu zostało ujęte w całkowitej kwocie do zapłaty (5.310 zł).

Przedstawiona okoliczność najdobitniej świadczy o tym, że opłaty z tytułu wynagrodzenia prowizyjnego oraz wynagrodzenia z tytułu przystąpienia do opcji (...) zostały narzucone z góry na stronę pozwaną.

Kolejnym warunkiem uznania za abuzywne danego postanowienia umownego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest kształtowanie przez sporne postanowienie umowne praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, przy czym na skutek tej sprzeczności musi dojść do rażącego naruszenia jego interesów. W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, iż istotą dobrego obyczaju jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka, sprzeczne z dobrymi obyczajami będą więc takie działania, które zmierzają do niedoinformowania, dezinformacji, wykorzystania naiwności lub niewiedzy klienta. Z kolei termin „interesy” konsumenta proponuje się rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny (na co wskazuje dodatkowo forma liczby mnogiej), ale również przy uwzględnieniu aspektu zdrowia konsumenta i jego bliskich oraz dyskomfortu konsumenta, spowodowanego takimi czynnikami, jak strata czasu, dezorganizacja życia, niewygodna, nierzetelne traktowanie, przykrości, naruszenie prywatności, doznanie zawodu, itd.

Zdaniem Sądu II instancji, nałożenie na pozwaną opłat w łącznej wysokości sięgającej 94% kwoty przekazanego kapitału, jest rażącym naruszeniem dobrych obyczajów, rzetelności kupieckiej i uczciwości.

W świetle zasad doświadczenia życiowego i reguł obrotu gospodarczego nie sposób przyjąć, że prowadzona rzetelna, zgodna z prawem działalność gospodarcza, mogłaby przynosić zysk na poziomie około 94% rocznie. Takiej stopy zwrotu pożyczkodawca nie uzyskałby w warunkach zgodnej z prawem i zasadami uczciwego obrotu gospodarczego działalności gospodarczej. Dla oceny umowy stron w kontekście przesłanek przepisów art. 58 § 2 k.c. i art. 385¹ k.c. miarodajne jest również porównanie wartości świadczenia, które ze względu na wysokość ustalonej prowizji powód zamierzał uzyskać ze świadczeniem, jakie pozwany uzyskał w wyniku jej zawarcia. Pozwana tytułem zawartej umowy pożyczki otrzymała 2.500 zł, zaś powód wynagrodzenie, opłatę przygotowawczą i odsetki przekraczające kwotę faktycznie udzielonej pozwanej pożyczki. Tak określone w umowie obciążenie pożyczkobiorcy mogło się okazać dla niego rujnujące, pożyczkodawcy natomiast przysparzało korzyści nie dających się uzasadnić żadnymi racjami. Tymczasem rażące zachwianie ekwiwalentności świadczeń przesądza zaś o sprzeczności z zasadami współzycia społecznego wyrok Sądu Najwyższego w z 13 października 2005 r., IV CK 162/05, Legalis nr 92767).

Reasumując przedstawione rozważania wskazać należy, że postanowienia umowy pożyczki z dnia 29 czerwca 2016 r. nakładające na pozwaną obowiązek zapłaty wynagrodzenia prowizyjnego w kwocie 1.761 zł oraz wynagrodzenia z tytułu przystąpienia do opcji (...) w kwocie 600 zł, stanowią niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu przepisu art. 385¹ k.c. i nie wiążą pozwanej. Zarzuty przedstawione w apelacji (art. 385¹ k.c. w zw. z art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim), nie podważyły prawidłowości rozstrzygnięcia Sądu I instancji w tym zakresie.

W tym miejscu Sąd Okręgowy pragnie wskazać, że uchybienie wymogom określonym w art. 328 § 2 k.p.c. może stanowić uzasadnioną podstawę apelacyjną, jeżeli skarżący wykaże, że z powodu wadliwości uzasadnienia zaskarżone orzeczenie uniemożliwia sądowi odwoławczemu sprawdzenie prawidłowości orzeczenia, które z tej przyczyny nie poddaje się kontroli apelacyjnej (wyrok Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2010r., I UK 244/09, Lex nr 577821).

Tymczasem w niniejszej sprawie, taka sytuacja nie występuje, ponieważ rozważania prawne Sądu I instancji w zakresie wynagrodzenia umownego i wynagrodzenia (...) były obszerne i zrozumiałe.

Odnośnie rozstrzygnięcia o kosztach procesu wskazać należy, że wzajemne zniesienie kosztów wchodzi w rachubę tylko wtedy, kiedy żądanie powoda zostanie uwzględnione przez sąd w połowie lub mniej więcej w połowie, jeżeli poniesione przez obie strony koszty są równe lub prawie równe.

W niniejszej sprawie powód wygrał sprawę w 58%, a pozwana w 42%. Ponadto w niniejszej sprawie pozwana nie poniosła żadnych kosztów procesu, a pozwany poniósł takie koszty w wysokości 980 zł (900 zł z tytułu wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika, 17 zł z tytułu opłaty od pełnomocnictwa oraz 63 zł z tytułu opłaty od pozwu).

Z powyższego wynika, że wzajemnie zniesienie kosztów pomiędzy stronami za pierwszą instancję było nieprawidłowe.

Niemniej jednak w ocenie Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie zachodzą podstawy do zastosowania dobrodziejstwa wynikającego z przepisu art. 102 k.p.c.

Zgodnie z przedstawioną regulacją, w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może nie obciążyć kosztami strony przegrywającej. Przywołany przepis, realizujący zasadę słuszności, stanowi wyjątek od ogólnych reguł obciążania stron kosztami procesu ustanowionych w art. 98 § 1 k.p.c. oraz art. 100 k.p.c.

Przepis art. 102 k.p.c. nie konkretyzuje pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawia ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi (postanowienie SN z dnia 4 lutego 2010 r., IV CZ 2/10, Lex nr 1353272).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych przyjmuje się, że przepis art. 102 k.p.c. powinien być zastosowany, gdy w okolicznościach sprawy obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu byłoby niezgodne z zasadami współzycia społecznego (dobrymi obyczajami), przekonywującymi o tym, że w danym wypadku obciążenie kosztami procesu byłoby niesprawiedliwe i niesłuszne (postanowienie Sądu Najwyższego z 27 października 1966 r., II PZ 62/66, Legalis numer 12846, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 16 września 2015 r., III AUa 936/144, niepub.).

Pozwana jest osobą w podeszłym wieku (74 lata) i została zobowiązana do zapłaty na rzecz strony powodowej świadczenia, które w przeważającej większości jest niezgodne z prawem (art. 385¹ §1 k.c.). Z akt sprawy wynika, że pozwana zawarła z powodem dwie umowy pożyczki (z dnia 20 czerwca 2016 r. i 29 czerwca 2014 r.). Z dokumentów przedłożonych przez pozwaną można wnioskować (k. 61, 66), że większa część zobowiązania w pożyczce z dnia 29 czerwca 2014 r., również stanowi świadczenie niezgodne z przepisami prawa (art. 385¹ §1 k.c.). W tej sytuacji, obciążenie pozwanej kosztami procesu w niniejszej sprawie byłoby niezgodne z zasadami współzycia społecznego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd odwoławczy oddalił apelację powoda na podstawie art. 385 k.p.c.

Sąd Okręgowy rozpoznał sprawę na posiedzeniu niejawnym w oparciu o art. 505¹⁰ § 2 k.p.c.

Sąd odwoławczy nie orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego, gdyż strona skarżąca przegrała proces, a strona wygrywająca ten spór nie wniosła o zasądzenie tych kosztów.

Beata Grzybek